

Medineli müslümanlardan ve hicret sırasında Hz. Peygamber'i evinde misafir eden sahâbî.

Ebû Eyyûb Hâlid b. Zeyd el-Ensârî en-Neccârî (r.a.); Ensâr'ın Hazrec kabilesinin Neccârîoğulları koluna mensup olup, annesi Zehra binti Sa'd'dır. Abdûlmuttalib'in vâlidesi tarafından Rasûlullah'la akraba olan Ebû Eyyûb, ikinci Akabe bey'atında hazır bulunmuş, Rasûlullah'a iman etmiştir (İbn İshâk, İbn Hişâm, es-Sîre, II, 100; İbn Sa'd, et-Tabakat, III, 484; İbn Abdülberr, el-Istiâb, IV, 1606; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, VI, 25; ez-Zehebî, Siyer A'lâmü'n-Nübelâ, II, 288).

Medine, müslümanlar için emin bir yer olduktan sonra Mekke'de Rasûlullah (s.a.s.) ile birkaç müslüman kalmıştı. Rasûlullah da hicret yolculuğuna çıkınca bunu haber alan Ebû Eyyûb her gün Medine'ye yakın Hire ad verilen yerde onun yolunu gözlerdi. Nihâyet Rasûlullah görününce bütün Neccârîluları toplayarak Rasûlullah'ı karşıladı. Bütün müslümanlar Rasûlullah'ı kendi evlerinde misafir etmek istiyordu. Bunun üzerine Rasûlullah devesini serbest bıraktı. Kusva adlı bu deve Ebû Eyyûb'un evinin önünde çöktü. Ebû Eyyûb bu olayı şöyle nakletmiştir: "Rasûl-i Ekrem (s.a.s.) evimizin alt katına yerleşmişti. Ben de üst kattaki odada idim. Bir gün yukarıdan yere bir miktar su dökülmüştü. Suyun tavandan sızarak Rasûlullah'ın üzerine gelmemesi için suyu bir bez parçası ile kurutmaya çalıştık. Bunun üzerine Rasûlullah'ın yanına inip dedim ki: 'Ya Rasûlallah, senin bulunduğun bir yerin üstünde bulunmak bize yakışmaz, yukarıdaki odaya teşrif etmez misiniz?' Rasûlullah o günden sonra üst kata çıktı" (Müslim, Sahih II, 192). Ebû Eyyûb ile zevcesi Ümmi Eyyûb Rasûlullah'ın yemeğini hazırlardı. Bir gün soğanlı bir yemeği Rasûlullah yemeyip, "Onu yiyemedim, çünkü bu yemekte soğan olduğunu gördüm, ben ise soğandan hoşlanmam; fakat siz isterseniz yiyin onu yemekte bir sakınca yoktur" demiş, Ebû Eyyûb da, "Ya Rasûlallah, sizin hoşlanmadığınız şeyden biz de hoşlanmayız" demiştir (Müslim, Sahih, II, 198).

Rasûlullah, Ensâr ile Muhacirler arasında gerçekleştirdiği “kardeşlik” olayında Ebû Eyyûb’e kardeş olarak Hz. Mus’ab b. Umeyr’i seçmiştir. Ebû Eyyûb’un evinde yedi ay kalan Rasûlullah’a Medine’de mihmandarlık yapan Ebû Eyyûb, Bedir, Uhud, Hendek ve diğer bütün gazvelerde Rasûlullah’ın yanında islâm cihad hareketlerine katılmıştır (İbn Sa’d, et-Tabakat, 485; Hâkim, el-Müstedrek, III, 458; ez-Zehebî, A’lâmü’n-Nübelâ, 290).

Rasûlullah’ın vefâtından sonra da bütün gazâlarda yer almıştır. Hz. Ali’nin hilâfeti döneminde onunla birlikte Hâricilere karşı savaşmıştır. Hz. Ali’nin Medine’deki kaymakamı olan Ebû Eyyûb’un Halid ve Muhammed adlı iki oğlu, Umre adında bir kızı vardı. Hz. Ali (r.a.) devrinden sonra Muaviye zamanında Mısır’a gitti. Mısır valisi bir akşam namazına geç kalmıştı. O zaman namaz konusunda çok titiz davranan her sahâbî gibi Ebû Eyyûb şöyle demiştir: “Rasulullah’ın, ‘Ümmetim akşam namazını yıldızların gökyüzünü kaplamasına kadar tehir etmedikçe hayır üzeredir, fıtrat üzeredir’ dediğini duymadın mı? “ “Duydum” diyen Ukbe’ye, “O halde neden akşam namazını geciktirdin?” diye sormuş; çok meşgul olduğunu söyleyen Ukbe’ye şöyle demiştir: “Senin bu yaptığını görerek, halkın Rasûlullah da böyle yapardı zehâbına düşmesinden endişe ederim” (Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 147).

Rasûlullah (s.a.s.) İstanbul’un fethini ashâbına anlatıp, “İstanbul elbette fetholunacaktır; onu fetheden kumandan ne güzel kumandan, onu fetheden asker ne güzel askerdir” (Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 335) diye müjdelemiştir. Hicrî 52. yılda Muaviye oğlu Yezid kumandasındaki müslümanlar İstanbul’u kuşattılar. İslâm akîdesinin dünyanın dört bir yanına yayılması husûsunda çok canlı ve diri bir gayrete sahip olan müslümanlar İstanbul’un fethi ve islâm devletinin sınırlarına dahil olmasını şiddetle arzuluyorlardı. Hz. Ebû Eyyûb el-Ensârî bu seferin hazırlanması için çok çalışmış ve sefere karşı çıkanlara öğütlerde bulunmuştu. Uzun bir yolculuk yapan Ebû Eyyûb yaşının çok ilerlemesinden dolayı İstanbul’a yaklaştıkları bir sırada hastalanmış, Yezid’e, öldüğü takdirde cenazesinin hemen gömülmeyle ordunun varacağı en ileri noktaya kadar götürülmesini ve o yerde gömülmesini vasiyyet etmişti. Burada defnedilen Ebû Eyyûb müslümanların İstanbul’da bir sembolüdür. İstanbul, ashab devrinden başlamak üzere defalarca muhâsara edilmiş, nihâyet bu şehri fethetmek 1453 yılında Fatih’e nasip olmuştur. Ebû Eyyûb’un ölüm döşeğinde şu hadisi rivâyet ettiği zikredilir; “Bir insan Cenâb-ı Hakk’a bir ortak koşmaksızın ruhunu teslim ederse, Allah onu cennete koyar.”

Kişiliği, Ahlâkı, Fazileti: Ebû Eyyûb'un fazîlet ve kemâl itibariyle yüksek bir makamı vardı. Rasûlullah'ın eğitiminden geçmiş bir sahâbî olarak onun sünnetine çok önem verir, bir yanlışlık gördüğünde doğrusunu anlatır, hemen sünnetin uygulamasına çalışır. İslâm ordusu İstanbul'u kuşattığında hastalanan Ebû Eyyûb, o hâliyle bile Allah Rasûlünden şu hadisi nakletmiştir: "Kostantiniyye surunun dibine sâlih bir kişi gömülecektir." Umarım ki o kişi ben olayım (İbn Abd Rabbîh, el-Ikdü'l Ferîd, II, 213). Ordu komutanı Yezid Ebû Eyyûb'un tabutunu askerlerin ortasına almış, askerler de çarpışmalarda bu tabutu koruyarak ilerlemişlerdir. İstanbul surlarını korumakta olan Bizans kumandanı bu garib durumu görünce, "Bu nedir?" diye sormuş, Yezid de, "Bu bizim peygamberimizin sahâbisidir. Bize senin ülkende içerilere doğru götürülüp gömülmesini vasiyyet etti. Biz de onun bu isteğini yerine getireceğiz." Bizans kumandanı: "Sen ne akılsız adamsın. Sen dönüp gidince biz onu köpeklere yem ederiz." Yezid: "Eğer onun kabrini açtığınızı veya cesedine birşey yaptığınızı duyacak olursam ben de bütün Suriye'de öldürmedik hristiyan, yıkmadık kilise bırakırsam bu ölüye ikramıma sebep olan zat-ı Peygamber'i (s.a.s.) inkâr etmiş olayım." Bunun üzerine kumandan şöyle demiştir: "Ben onun kabrini elimden geldiğince koruyacağıma Mesih hakkı için söz veriyorum." Surların dışında defnedilen Ebû Eyyûb'un kabrinin üzerinde sonradan bir kubbe yapılmış ve bu mübarek adamın kabri müslümanların ve hristiyanların saygı gösterdikleri bir yer olarak korunmuştur. Ebû Eyyûb el-Ensari hazretleri, Hayber savaşından dönülürken Rasûlullah'ın çadırının çevresinde kendiliğinden bütün gece nöbet tutmuş, Rasûlullah onun için, "Allah'ım, beni koruyarak gecelediği gibi, sen de Ebû Eyyûb'u koru" diye dua etmiştir (İbn İshâk, İbn Hişâm, es-Sire, III 354-355).

Habib b. Ebî Sâbit'in naklettiğine göre, Ebû Eyyûb el-Ensârî Muaviye'ye gidip borçlu olduğundan yakınarak yardım istedi. Muaviye ona yardım etmedi. Ebû Eyyûb, Muaviye'ye, "Rasûlullah'ın 'Benden sonra iş başındakilerden bencillik göreceksiniz' diye buyurduğunu işittim" dedi. Muaviye, "Peygamber efendimiz bunu söylerken size de bir tavsiyede bulunmadı mı?" dedi. Ebû Eyyûb, "Sabretmeyi tavsiye etti" dedi. Muaviye, "O halde siz de sabrediniz" deyince Ebû Eyyûb ona, "Vallahi bundan sonra senden hiçbir istekte bulunmayacağım" diyerek Hz. Ali'nin Basra valisi İbn Abbâs'a gitmiş ve İbn Abbâs evini ona tahsis ettiği gibi yirmi bin dirhem para vermişti (Kenzü'l-Ummâl, VII, 95). İmam Ahmed'den yapılan bir nakle göre Ebû Eyyûb şöyle demiştir: "Kim Allah'a ortak koşmadan ölürse, cennete gider" (el-Bidâye, VIII, 59).

Ebû Eyyûb, savaş meydanında islâm askerlerini aşip Rumlara tek başına saldırır, Rumların içine kadar ilerler ve geri dönerdi. Herkes onun kendini tehlikeye attığını söylediğinde de, “kendimizi tehlikeye atmak düşmana hücum etmek değil, asıl tehlike mallarımızın bakımı ile uğraşıp cihadı terketmektir” demiştir (Beyhâki, IX, 99; İbn Kesir, I, 228).

Sâlim b. Abdullah’ın rivâyetine göre, Abdullah b. Ömer, onun düğününe Ebû Eyyûb’u da çağırılmış; Ebû Eyyûb, Sâlim’in evinin duvarlarının yeşil perdelerle süslenmiş olduğunu görünce, “Siz de mi duvarlarınıza perde asıyorsunuz” demiş, Abdullah b. Ömer de, “Ya Eba Eyyûb, kadınlarla başa çıkamadık” diye cevap vermiş; bunun üzerine Ebû Eyyûb “Pek çok kimse kadınlarla başa çıkamasa da senin başa çıkamayacağını ummazdım. Ben ne sizin evinize girer, ne de yemeğinizi yerim” demiştir (Kenzü’l-Ummâl, VIII, 63).

Peygamber efendimizden şunu rivâyet etmiştir:

“Müslüman kişinin kardeşi üzerinde yerine getirmesi gereken altı hakkı vardır. Bunlardan birini yapmadığı zaman, altı hakkından birini yerine getirmemiş olur: 1- Ona rastladığında selâm vermesi, 2- Onu yemeğe çağırdığı zaman dâvetine icâbet etmesi, 3- Aksırdığı zaman ona dua etmesi, 4- Hastalandığı zaman ona uğraması, 5- Öldüğü zaman cenazesinde bulunması, 6- Kendisinden nasihat ve yol göstermesini istediği zaman ona yol göstermesi” (Buhâri, el-Edeb, 134).

İstanbul muhasarası sırasında şehid olan Ebû Eyyûb el-Ensârî bugün İstanbul’un Eyüp ilçesindeki Eyüb Sultan Camii avlusunda bulunan türbesinde yatmaktadır. Kabri ile ilgili olarak,

(bk. Taberî, Târih, III 2324 İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gabe, V, 143; Hâfız Huseyn b. Haccı, Hadîkatü'l Cevâmî, I, 243) adlı kitaplarda sözedilmektedir. Türbesi yıllarca müslümanların ziyaret yeri olmuştur; bugün de halk Ebû Eyyûb'un türbesini büyük kalabalıklar halinde ziyaret eder. II. Mahmud, Topkapı Sarayı hazinesindeki Hz. Peygamber'e âit kutsal eşyadan "Kadem-i Şerif"i bu camiye koydurmuştur.